

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Gods grote daden door Abram

We lezen echter dat God Abram losbreekt uit het tot op dat moment doorlopend geslachtsregister van Sem (Gen. 11 : 10-26), waarin de ene „stamhouder“ de ander automatisch opvolgt. God geeft Abram een eigen, afzonderlijke bestemming - in Zijn eigen plan. De „vader“-plaats in het huis van Terah blijft dus voorlopig vacant. Mogelijk is het daarom dat Abram's enig overgebleven broer Nahor later naar Haran blijkt te zijn vertrokken. Voor het besef van de „familie“ zou dan het geslachtsregister, zoals dat in Gen. 11 : 10-26 wordt vermeld, voortgezet moeten worden met.... Terah-Nahor, i.p.v. Terah-Abram.

Maar al wordt Abram door God uit deze „erf-opvolging“ losgebroken, dat betekent nog niet, dat hij nu ook een „eenling“ zal blijven, die niemands „vader“ zal zijn, die als een naam-loze in het vergeetboek zal raken. Want God, de God van Gen. 1, de Almachtige Schepper van hemel en aarde, Die spreekt en het is er, Die gebiedt en het staat er (Ps. 33 : 9) zegt aan de kinderloze (! 11 : 30) Abram toe - als eerste belofte -: Ik zal u tot een groot volk maken. D.w.z.: er zullen velen zijn die van „Vader“ Abram zullen spreken (vgl. Joh. 8 : 39 v.v.!, Hand. 7 : 2, Rom. 4 : 11, 12 enz.) Abram zal niet naam-loos de vergetelheid ingaan, al telt hij in Haran niet meer mee, want: Ik zal u zegenen en uw naam groot maken.

We doen het beste bij het woord „zegenen“ te denken aan een uitspraak als Rom. 8 : 31 — „als God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn“? In Gods zegen te delen betekent niet dat er geen tegen-heden zullen zijn. Wél dat God in alles, ook in tegen-spoed met en vóór ons is, zoals Zijn vloek wil zeggen, dat Hij in alles tégen ons is, zelfs in vóórspoed.

Het Goddelijk machtswoord voegt daar nog iets bij: gij zult tot een zegen zijn! In de Statenvertaling: wees een zegen! Hier raken we een punt van uitzonderlijk groot belang. Jammer daarom, dat deze woorden zo vaak zijn misverstaan, getuige de vele verenigingen en breikransjes die zich tooiden met de naam „Wees een zegen“, opgevat in de zin van: be-toon je een zegen, handel en leef zó, dat er een gezegende invloed van je uitgaat in je omgeving.

Maar wie dit er in leest, miskent ten enenmale de eigen-aardigheid van de openbaring, van de inhoud der H. Schrift: God is bezig met de uitwerking van Zijn heilsplan voor de wereld. Die uitwerking is niet afhankelijk van - en wordt niet bepaald door de gezegende invloed, die de een of andere mens van zich doet uitgaan op zijn omgeving, al heet die mens ook Abram.

Het gaat hier om iets totaal anders, om iets ontzagwekkend groots. 't Gaat hier om Gods vrijmachtig, verkiezend welbehagen, krachtens hetwelk Hij 'n zekere Abram, zo maar een herdersvorst, uitlicht uit het gewone verloop der dingen, losbreekt uit de normale erfopvolging, en hem gebiedend een plaats wijst in Zijn geschiedenis, in de wereld-wijde „heils-geschiedenis“, in Gods „wereld-vrij-van-honger-actie“ (in religieuze zin, natuurlijk). Abram's plaats daarin is voortaan die van Gods „verpersoonlijkte“, Gods vlees-en-bloed geworden zegen. De bevelende wijs „wees een zegen“ is in Gods mond een **beschikkende** wijs: gij zult een zegen zijn! Góð is immers in de Schrift de handelende Persoon? Welnu Hij beschikt also, dat deze door Hem daartoe verkoren (Neh. 9 : 7), kinderloze nomaden-sheik een zégen zal zijn.

Zo begrijpen we ook het vervolg: Ik zal ze-

genen, wie u zegenen, en wie u vervloekt, zal Ik vervloeken. Nu Abram krachtens Gods soevereine wilsbeschikking in Gods heilsplan tot een zegen gesteld is, zal de houding van God tot de mensen en volkeren bepaald worden door hun houding tegenover Abram. Met deze factor zullen we dus bij het verdere verloop van de geschiedenis terdege rekening moeten houden. Telkens weer zal blijken hoe God dit machtswoord nakomt. Voor wie dit niet in rekening brengt wordt het vervolg onverklaarbaar: Gods woorden maken, bij voorbaat, Zijn (**Zijn**) daden transparant.

Waarom de HERE deze houding zal aannemen tegenover de volkeren, wordt duidelijk uit het vervolg. Dat vervolg vormt tevens Gods eigen, nadere, exegese van het „wees een zegen“. Immers: met (of: in) u zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden. In deze woorden ontvouwt God Zijn heilsvoornemen. Dat is de HERE dus van plan! Wanneer Hij Abram losbreekt uit zijn omgeving en familie, heeft Hij de wereld niet afgeschreven, maar wil Hij haar zegenen, en dat voornemen neemt in Abram concrete vormen aan. De vloek, die blijkens Gen. 3 door de zonde over de mensen is gekomen, gaat wijken voor de zegen. Zó is God dus. Zó staat Hij tegenover de mensen: Hij wil hun **heil** bereiden. Het is over dit, aanvankelijk nog in sluiers gehulde, maar later aan Paulus onthulde geheimenis, dat de apostel der heidenen in Ef. 1 -3 jubelt. Gods **verkiezend** voornemen raakte niet alleen Abram (Israël), maar beoogde van den beginne alle geslachten des aardrijks (ook de heidenen), een voornemen dat Hij in Abram's zaad, in Christus, ten uitvoer heeft gebracht!

Met dat al zijn we nu op een heel belangrijk punt gekomen (we zouden hier bijna spreken over een hermeneutisch grondprincipe). De Abram, die we nu voortaan in de H. Schrift ontmoeten is nu niet meer alleen maar de een of andere oud-oosterse sheik, een herdersvorst voor wien we uit archeologisch etc. standpunt grote belangstelling hebben. Natuurlijk is en blijft hij dat wel, hij is een man van zijn eigen tijd, levend naar eigentijdse gewoonten en zeden, met een eigen persoonlijkheid en een eigen karakter. Maar het is niet uit dien hoofde dat de bijbel zich voor hem interesseert. Abram is nu in Gods heilswerk opgenomen. Hij is een pion op Gods schaakbord geworden. God heeft hem door Zijn machtswoord gestempeld en bestemd tot „zegen der volken“. Anders gezegd: Abram is voortaan een **religieus gekwalificeerd persoon**: in die kwaliteit, in die functie figureert hij van nu af in de H. Schrift. Hierin ligt de sleutel tot het verstaan van wat volgt. We lezen van nu af wat Abram in die kwaliteit overkomt. Dat is niet een „tussen de regels door“ willen lezen, niet een „meer willen lezen dan er staat“, want dat staat er nu juist; terwijl onnoemelijk veel bijzonderheden, die ons uit archeologisch en ander standpunt zouden interesseren, niet worden vermeld. We hebben hier met precies dezelfde situatie te doen als bijv. bij de koningen van Juda en Israël, van wie de bijbelschrijvers melden: als u wilt weten wat ze allemaal gedaan hebben in hun leven dan kunt u dat wel vinden in de paleiskronieken (de boeken van de koningen van...); maar wij beschrijven hun leven niet vanuit historisch-, maar vanuit **religieus** standpunt. 't Gaat om hun **religieuze kwalificatie**.

Vervolgens deelt de schrijver van Genesis mee: toen ging Abram zoals de HERE tot hem gesproken had, en Lot ging met hem.... Neef

Lot gaat dus mee. Kennelijk strijdt dit niet tegen het aan Abram gegeven bevel (vs. 1): Op Lots meentrekken wordt in de H. Schrift evenmin aanmerking gemaakt als op het feit dat „een menigte van allerlei slag“ met Israël uit Egypte trok“ (Num. 11 : 4). De HERE houdt zelf, in het vierde gebod, rekening met „de vreemdeling die binnen uw poorten is“ (Ex. 20 : 10). Maar al moge Lot met Abram, meentrekken, we vergeten niet dat Gods verkiezende belofte zich aan Abram gehecht heeft en niet aan Lot.

Abram vertrekt dus uit Haran — hij is dan 75 jaar oud — hij neemt zijn vrouw Sarai (van wie we inmiddels weten dat zij onvruchtbaar is, geen (bloedeigen) kinderen heeft, 11 : 30), Lot (de man van de derde generatie, vanuit Terah gerekend, maar niet in directe lijn via Abram: hij is diens broeders zoon, vermeldt de schrijver nog eens uitdrukkelijk), verder al hun have en de lieden die zij in Haran verkregen (aangeworven?) hadden, het „personeel“, en zij trekken uit om naar Kanaän te gaan. Deze opsomming bewijst, dat 't Abram volledig ernst is met Gods bevel: hij vertrekt met heel zijn hebben en houden uit Haran.

Of Abram het oude plan van zijn vader (11 : 31) weer opvatte (hij weet immers pas later dat Kanaän het „beloofde land“ was, 12 : 7, vgl. Hebr. 11 : 8), dan wel of God Zélf hem deze kant uitstuurde, deelt de schrijver evenmin mee als dat hij zich uitspreekt over de wijze waarop God tot Abram sprak. Het is in ónze tijd en wereld, dat men deze laatste vraag opwerpt en de mogelijkheid van openbaring-van-boven en van-buiten-af bestrijdt. Maar in de wereld van toen en voor de mensen van die tijd, was het niets verwonderlijks dat goden tot mensen spraken en openbaringen gaven, in een droom bijv. Mensen als de farao van Egypte en Nebukadnezar verwonderden zich niet over het feit dat God tot hen spreekt in een droom, maar over de betekenis, de inhoud van dat spreken.

Abram gaat dus, zoals de HERE tot hem gesproken heeft. Altijd weer is men geneigd de gang van het verhaal hier om te buigen en over Abram's „gelovigheid“ (expres gebruiken we dit woord) te gaan spreken, in plaats van over Góðs grote daden. Aanleiding daartoe zal wel wezen wat we in Hebr. 11 : 8 lezen: door het geloof is Abram, toen hij geroepen werd, in gehoorzaamheid getrokken naar een plaats, die hij ter erfenis zou ontvangen, en hij vertrok zonder te weten waar hij (terecht) komen zou.

Breukelen.

E. R. Postma

De tweede promotie

Donderdag veertien mei was een goede dag voor de Theologische Hogeschool. Op die dag vond namelijk de tweede promotie daaraan plaats.

De vreugde over dit gebeuren heeft méér dan een oorzaak.

Vooreerst is het een mooi ding voor een inrichting van Hoger Onderwijs als een van haar leerlingen de studie daaraan met een promotie tot doctor voltooit.

Daarbij is er de vreugde dat een jonge man, na lange moeizame studie, ondernomen naast een veelomvattende ambtelijke praktijk, de „summos honores“, n.l. de doctorsgraad behaalt.

Bovendien levert een promotie aan een theologische academie steeds ook een studie

op over een of ander onderdeel van de theologie. In dit geval een gedegen onderzoek over de verhouding van oud en nieuw verbond zoals deze in de brief aan de Hebreëen wordt getekend.

Een bijzonder aspect van deze promotie was dat ze gold een predikant van een van de Christelijke Gereformeerde Kerken. En dat deze, na zorgvuldig onderzoek van de in geding zijnde Schriftplaatsen tot conclusies kwam, die een bevestiging vormen van wat wij in de dertiger en veertiger jaren als leer der Schrift omtrent dat verbond verdedigden.

Dat een Chr. Geref. predikant een grondige studie leverde over het verbond welke tot deze resultaten leide is ook met het oog op de verhouding tussen de door hem ge-

diende en de Geref. Kerken een verheugend en hoopvol verschijnsel. Ook tussen de beide genoemde kerkengroepen waren van de aanvang af vragen omtrent het verbond in het geding. Een dissertatie als die van dr de Vuyst kan medewerken aan een beter wederkerig verstaan en een groeiende overeenstemming ten aanzien van dit moment van de waarheid Gods.

Ook de redactie van Opbouw wenst dr de Vuyst van harte geluk met het verwerven van de doctorstitel. Wij hopen dat hij de studie van het Nieuwe Testament met dezelfde energie als hij tot dusver aan de dag legde moge voortzetten.

God zegene hem bij zijn arbeid.

C. V.

Een les

Toen ik de dissertatie van dr. de Vuyst doorlas kwam mij de strijd van de dertiger en veertiger jaren weer levendig voor de geest te staan. Hij houdt zich daarin namelijk ook intensief bezig met de beschouwingen van Prof. Aalders en Prof. J. Ridderbos over het verbond.

Er had zich in die jaren o.a. een hernieuwde bezinning ingezet over het verbond, de na-reformatorische constructies omtrent een inwendig en een uitwendig verbond, een belofte voor uitverkorenen en niet-uitverkorenen, een ware doop en een schijndoop werden van verschillende zijden becritiseerd. En zowel de voortgaande studie van de Schrift als die van de prediking der reformators leidden tot het opengaan van nieuwe hoopvolle perspectieven ten aanzien van het juiste verstaan van de genoemde momenten van de openbaring Gods.

Terwijl de studie en de discussie daarover in volle gang was, greep een generale synode ter onzaliger ure daarop in door een stel leeruitspraken daaromtrent als goddelijke waarheid vast te stellen. Een zee van ellende is daarvan het gevolg geweest.

Maar tegen de waarheid vermag ook een synode uiteindelijk niets.

Als heel gauw brak van alle kanten de kritiek op het synodale gedoe los.

Na een paar jaar werd het synodale dogmatische creatuur vervangen door een ander.

Maar daar bleef het niet bij. Berkouwer o.a. leverde, zonder haar expliciet te noemen, scherpe kritiek op de synodale leerconstructie omtrent het verbond enz. Al sterker werd het onbehagen over de dogmatische prestaties van de synoden uit de oorlogsjaren. Ten slotte werden de leeruitspraken over het verbond op weinig elegante wijze ter zijde gesteld.

En nu, na twintig jaar, gaf dr de Vuist een studie over wat een deel der Schrift over het verbond leert.

Het is een studie welke in ieder geval moest volbracht zijn — behalve nog een

aantal andere! — vóór een synode het mocht wagen leeruitspraken over het verbond vast te stellen.

Zij die in de veertiger jaren hebben geroepen, gesmeekt: Synode stel toch niets vast; wat vóór alles nodig is, is studie, studie, studie — zijn door de loop der gebeurtenissen sindsdien volledig in het gelijk gesteld.

Zal dit alles een les voor ons zijn? Een les die we ter harte hebben genomen?

In de dertiger jaren is namelijk ook op gang gekomen een discussie over de kerk en de mens.

In die tijd kwam het eveneens tot een diep ingrijpende kritiek op gangbare scholastieke beschouwingen daaromtrent. En met grote energie werd de studie ondernomen om ook ten aanzien van de waarheid Gods omtrent de kerk en de mens tot een meer Schriftuurlijk inzicht te komen. De studie en de discussie daarover stagneerde evenwel. Dat geschiedde mee ten gevolge van het genoemde en fatale ingrijpen van de beruchte synode van Sneek-Utrecht.

Het zou niet minder dan een ramp zijn als onze kerkelijke vergaderingen de dwaasheid van de synode van 1939/42 zouden navolgen door onrijpe leeruitspraakjes uit te vaardigen ten onzichte van de kerk en de mens.

Het zou van onze kerkelijke vergaderingen die tegen deze synodale dwaasheden zo heftig hebben gefulmineerd en ze als een afschrikwekkend voorbeeld hebben meegekregen een veel erger wandaad zijn dan van de synoden uit de veertiger jaren.

Wat thans nodig is is studie, studie, studie. Zowel wat betreft de leer omtrent de kerk als omtrent de mens.

Studie — in onderling vertrouwen en hartelijke samenwerking.

Alleen in die weg zal ons ook in deze het licht opgaan en de vrede der kerken worden gediend.

C. V.

kunnen zijn dat men in de dagen van Van An del op het punt van de leer minder waakzaam was dan in onze tijd. Maar dat geloven we nog niet zo één, twee, drie. Het is, dunkt ons, alleen maar een bewijs dat men destijds wat rustiger dan tegenwoordig luisterde naar elkander. En waarom zou men vandaag broeders wier trouw aan en liefde voor de gereformeerde belijdenis onverdacht is, die althans op dit punt geen ernstige reden tot nadenken hebben gegeven, niet met dezelfde kalmte aanhoren?

De herinnering aan Van An del betekent nog meer. Deze exegeet moge dan het eeuwige leven gezien hebben als een niet aanwezig maar als een beloofd en toekomstig bezit, hij heeft daaruit nimmer de conclusie getrokken dat de gelovigen, die in de Here ontslapen zijn, in het bezit van de belofte van het eeuwige leven, in de tussentoestand niet bewust en actief met Christus zouden zijn.

Dat laatste is van grote betekenis.

Immers ds. Francke, en anderen met hem, schijnen er van uit te gaan dat wie het eeuwige leven ziet als een leven dat Gods kinderen eerst in de opstanding ten eeuwigen leven ontvangen — en dat is mijn gevoel — daarmee ook heeft uitgesproken: DUS heeft ds. Telder t.a.v. de tussentoestand gelijk. Want collega Francke schrijft (De Ref. 18 april, 2e kolom onderaan): „Wanneer coll. Visee gelijk heeft, dan heeft hij coll. Telder en diens kerkeraad een enorme steun geboden voor hun gevoel (dat kerkelijk reeds is veroordeeld) dat n.l. pas BIJ DE WEDEROPSTANDING DES VLESES het eeuwige leven begint”.

Nu ontken ik niet dat hetgeen ik schreef steun betekent voor ds. Telder. Maar dan anders dan coll. Francke meent. Want dat het eeuwige leven pas bij de wederopstanding des vleses begint is slechts één van de vele argumenten die Telder voor zijn gevoel heeft aangevoerd.

Maar de stelling dat het eeuwige leven reeds het feitelijk, aanwezig, tegenwoordig bezit der gelovigen is, een leven dat zich ononderbroken door sterven en dood-zijn zou voortzetten, is de hoofdpijler waarop de veroordeling van ds. Telder door de particuliere synode van het Zuiden rust. Indien ik gelijk mocht hebben t.a.v. „het eeuwige leven” als bezit-in-belofte dan heb ik die hoofdpijler doorgezaagd. Doch dan is daarmee alleen gezegd: men heeft coll. Telder op ontoereikende en onvoldoende en ondeugdelijke gronden veroordeeld. Dat is ook inderdaad mijn gevoel. Maar dan staat de zaak van de tussentoestand nog geheel ter discussie. Alleen: dan dient de constructie van dat ononderbroken zich voortzettende eeuwige leven uit het debat te worden genomen.

Wanneer ds. Francke voorts opmerkt dat het gevoel van ds. Telder (hoe de kerkeraad van Breda daar precies over denkt weet ik niet) reeds kerkelijk veroordeeld is, dan vraag ik mij af wat dat in onze discussie betekent. Het gevoel van ds. Telder is inderdaad veroordeeld. Eerst door de kerkeraden van Bedum en Hoogeveen. Maar die veroordeling had toch geen grotere actieradius dan die van deze beide kerken. Daarna is het gevoel van ds. Telder veroordeeld door de p.s. van het Zuiden. Maar de actieradius van dit veroordelend vonnis reikt toch niet verder dan Zeeland en Noord-Brabant/Limburg? We hebben destijds de dusgenaamde „Walchersche artikelen” gehad, opgesteld door „de geduchte classis Walcheren” — aldus dr. H. Kaajan in de Chr. Enc.¹, V, pag. 689, bovenaan kolom 1 - van 3 september en 5 november 1693. Deze artikelen moesten door alle proponenten en inkomende predikanten dezer classis ondertekend worden. Maar dan ook dézer classis! Nu heeft een p.s. van het Zuiden leerbesluiten genomen in de zaak van ds. Telder. Maar dat betekent toch niet dat elk gereformeerd ambtsdrager in Nederland aan die uitspraken gebonden is? Zelfs in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg is er nog zo iets als toetsingsrecht. Met de mogelijkheid dat men hoewel het gevoel van ds. Telder inzake de tussentoestand niet delende, de (leer)uitspraak dezer synode omtrent dat „zich ononderbroken voortzettende eeuwige leven” verwerpt en zegt: óók dat niet of: dat helemaal niet! We mogen het aan wijlen dr. H. H. Kuyper overlaten om op een college over Assen 1926 te

Debat over het eeuwige leven

(Voorlopig antwoord aan coll. Francke).

Ds. Joh. Francke heeft in de nummers 28-30 van de lopende jaargang van De Reformatie, 18 en 25 april en 2 mei aandacht besteed aan mijn artikelen in ons blad van 14, 21 en 28 februari van dit jaar.

Daarvoor ben ik dankbaar.

Al was het alleen maar om het feit dat hij er aan herinnerd heeft, prof. J. L. Koole citerend, dat wijlen ds. J. van An del in het onderhavige geding onderscheid maakt tussen het bezitten van het leven de jure en de facto tussen het rechtens en feitelijk bezitten van

het leven, bezitten in belofte of in hope èn werkelijk bezitten, en daarbij in de lijn van oudere commentatoren als Grotius kiest voor de jure, rechtens, in belofte, in hope.

Van An del was een uitnemend Schriftkenner en Schriftverklaarder, een onverdacht gereformeerd man. Desondanks kan hij zich op het punt in kwestie hebben vergist. Maar ook al zou dat laatste het geval zijn: ds. Van An del is om dit zijn gevoel nimmer beschuldigd van afwijking van de belijdenis, nimmer kerkelijk aangeklaagd, nooit kerkelijk veroordeeld. Dat zou op zichzelf een aanwijzing

zeggen: „Synodo locuta, causa finita” — „Een synode heeft gesproken en daarmee is de zaak uit”. Deze keer: hoera voor artikel 31!

Aan het slot van zijn artikel van 2 mei schrijft collega Francke: „Collega Visee weet evengoed als wij, dat wij vandaag om gewichtige redenen „gevoelig” zijn in onze kerken. Waarom dan met onrijpe produkten die prikkels geraakt? Dat is verre van wijs”.

Ik geef toe: het is altijd onwijs onrijpe producten aan de markt te brengen. Wie het doet is als Efraïm van wie de Schrift getuigt dat hij een koek is, die niet is omgekeerd, Hos. 7 vers 8: aan de éne kant aangebrand, aan de andere kant nog niet gaar. Of ik onrijpe producten, aangebrand en toch niet gaar, leverde en leveren zal, dat moge uit de contra-argumenten van collega Francke blijken. Dat horen we dan wel.

Dat „wij” in onze kerken vandaag „gevoelig” zijn is me niet onbekend. Het is ook te begrijpen. Het ambtelijk leven van meer dan één collega staat op het spel. Dat is het risico van een kerkgemeenschap die de tucht handhaaft om de zonden te straffen. Maar als er geschorst moet worden en afgezet dan toch ook alleen als de Schrift in geding is. En als dan uit de Schrift argumenten worden aangevoerd door de één zonder de „gevoeligheid” van de ander te ontzien. dan mag toch de ander die argumenten aan de Schrift toetsen, zonder dat hem voor de voeten geworpen wordt: Denkt u eraan, dat wij vandaag zéér gevoelig zijn? Wilt U er aan denken, collega Francke, dat niet uw ambtelijk leven op het spel staat, maar wel dat van anderen? En dat laatste is mijn schuld niet!

U beschuldigt in datzelfde artikel van 2 mei collega Telder, mij en in het voorbijgaan ds. Vonk van oppervlakkig exegetiseren, epexegetiseren (trachten, het koste wat het koste, vooropgezette meningen met de Schriften te staven).

U gooit hier Telder, Vonk en mij maar op één hoop. U bent de eerste niet. Het gebeurde al eerder. Publiek. In een préék, nota bene, over Zondag 22. U beschuldigt ons alle drie. Wat moet ik daarop doen? De bal terugkaatsen? Ik meen oprecht dat U inzake het eeuwige leven en de Schrift en de belijdenis leest door een gekleurde bril. Maar ik zal U niet beschuldigen van afwijking van, een aanval op de Schrift en de belijdenis. Zou het niet beter zijn maar rustig dóór te schrijven zonder dergelijke exclamaties? Indien we zonder dergelijke beschuldigingen (het koste wat het koste vooropgezette meningen aan de Schrift op te dringen) rustig doorgaan dan zal wel blijken waar het gelijk ligt.

Ik geloof in de kracht der waarheid.

Want wij vermogen niets tegen de waarheid maar voor de waarheid. II Cor. 13 : 8.

En ik denk in dit verband aan dat andere woord van Paulus aan de Corinthiërs: „Blijft waakzaam, staat in het geloof, weest manlijk, weest sterk! Laat alles bij u in liefde toegaan”. I Cor. 16 : 13, 14.

Ik moge eindigen met een woord van Calvijn. Uit zijn kommentaar op Titus 3 : 10: „Verwerp een ketter mens...”. Daar zegt Calvijn: „Onder ketterse mensen, die dienen gemedend te worden, verstaat de apostel niet slechts zulken, die één enkele ketterij leren en begunstigen, maar ook zulken, die niet tevreden zijn met de zojuist door hem uiteengezette heilzame leer. De laatsten zijn de mensen, die in zelfgenoegzaamheid en hardnekkige ijver een scheur in de gemeente veroorzaken, meerdere leden van haar losscheuren en zo de loop van de heilzame leer belemmeren en aldus de vrede der kerk verwarren en haar eenheid verwoesten. Dwaalleer en sekte echter en de eenheid der kerk sluiten elkander uit. Daar echter God aan deze eenheid waarde hecht en wij haar daarom in hoge achtung moeten houden, zo moeten wij een ketter mens ten enen male verafschuwen. Echter moeten wij hierbij matiging betrachten, opdat wij niet een ieder, die het met onze mening niet eens is, maar een-twee-drie voor 'n ketter verklaren. Want er zijn leerstellingen, waarover christenen onder elkander van mening verschillen kunnen terwijl daarbij geen grond is voor scheuring. Met het oog op dergelijke stukken eist Paulus van de Filip-

penzen (3 : 15), dat zij de eenheid bewaren en op nadere openbaring van God moeten wachten”.

Tenslotte: Wat collega Francke in zijn artikelen tegen mij aanvoerde mist de kracht van bewijs. Ik blijf bij de zaak: het eeuwige leven is wel beloofd en door het geloof hebben wij het als een beloofd goed. Straks in de dag der opstanding zullen we het ontvangen. Want dan zullen we opstaan ten eeuwige leven (Dan. 12 : 2), zal het leven de dood hebben ver-

slonden (1 Cor. 15). Thans ben ik door het geloof een erfgenaam van het eeuwige leven (antw. 59 H.C.), de dood is niet de voortzetting van maar een doorgang tot dat eeuwige leven (antw. 42 H.C.), waarvan de catechismus in Zondag 22 terecht zegt dat het blij vooruitzicht daarvan, het geloof en de zekerheid daarvan mij nu reeds een beginsel der eeuwige vreugde geeft, maar dat ik NA DIT LEVEN die volkomen zaligheid bezitten zal.

Daarop hoop ik later terug te komen.

G. Visee

Het Roomse Spanje

II

De vorige keer schreven we over de intolerantie in godsdienstig opzicht die in Spanje geheerst heeft en nóg heerst, al is er op het ogenblik een kentering naar een toleranter houding, onder invloed van de verschillende factoren welke we in ons vorig artikel noemden. In de grond blijft Rome Rome. Waar vijandschap is tegen de waarheid, daar blijft deze, al wordt de houding naar buiten in onze eeuw meer aangepast aan de westeuropese opvattingen van ieder z'n overtuiging en de vrijheid van z'n overtuiging laten.

De schrijver in het Algemeen Handelsblad van 26 maart, oppert de vraag of het protestantisme in Spanje, indien het zich vrij zal kunnen ontwikkelen in de toekomst, wel werkelijk kansen heeft in dit land. De vraag is typisch. Men zou direct een wedervraag kunnen stellen: wat is dit protestantisme dat u op het oog hebt? Ja, men zou de vraag kunnen stellen: wat is protestantisme überhaupt? Wat is het in onze twintigste eeuw? De vraag is gesteld uit de oecumenistische achtergrond. Men denkt daar in de kaders van protestantisme, katholicisme en orthodoxie (oosterse). Je bent in het éne kader of in het andere. Je kunt eventueel overgaan van het éne kader in het andere. Dan verandert er niet veel. Zoals ds. Barkey Wolf heeft geschreven over de overgang van prinses Irene. Die overgang betekent niet meer dan dat de prinses uit de éne kamer in de andere is overgestapt. Uit de protestantse kamer in de roomse. Beide kamers zijn „kamers” van hetzelfde huis van algemene christelijkheid. Zó is de door het oecumenisme aangekweekte denkhouding bij vele jongeren (en ouderen).

De schrijver in het Handelsblad is van mening, dat „het protestantisme” in Spanje niet veel kansen heeft. Waarom niet? Volgt een opmerkelijk antwoord. Vanwege het streng gereformeerd karakter van de Spaanse protestantse genootschappen. Dit gereformeerd karakter van de Spaanse protestanten, met zijn strengheid staat een ruime verbreiding onder het Spaanse volk in de weg, meent deze schrijver.

„Het is een bekend verschijnsel in de Latijnse landen dat de zuidelijke katholieke, indien hij het katholieke geloof van zijn ouders verlaat, eerder vervalt tot een absoluut nihilisme, dan overgaat tot een ander kerkgenootschap”, zo schrijft hij.

Wat zullen we van deze opmerkingen zeggen?

In de eerste plaats dit. De medewerker van het Handelsblad heeft een goede dunk van het Spaanse protestantisme. Voorzover wij er wat van af weten zeggen we: met dat gereformeerd karakter loopt het (helaas) wel wat los. Zeker er zijn Spaanse gereformeerden. Maar lang niet alle protestanten in Spanje zijn gereformeerd. Er zijn bijvoorbeeld vele Baptisten, Plymouth Broeders en Methodisten. Wat het getal aangaat zijn deze laatste in de meerderheid. We zwijgen van velerlei zogenaamde protestantse secten.

Ten tweede merken we op, dat de medewerker van het Handelsblad waarschijnlijk de christenen in Spanje „gereformeerd” noemt omdat zij ernst maken met de Bijbel en het Bijbelonderzoek. Omdat zij ernst maken met hun christen-zijn. En niet christen heten en een levenswandel leiden, die in niets verschilt van de levenswandel der ongelovigen.

Dit zal 't zijn wat deze man van 't Handels-

blad op de gedachte bracht dat deze Spaanse protestanten allemaal gereformeerd zijn. In werkelijkheid staat het zo dat zelfs de gereformeerden in Spanje niet erg op de hoogte zijn met de „leer” omtrent het genadeverbond. Dit oer-gereformeerd belijdenisstuk. Wij voor ons vinden deze mensen daarom niet stoer in de „leer”, maar we moeten er aan toevoegen, dat deze christenen hoewel zij dogmatisch gesproken niet erg op de hoogte zijn met „het verbond”, in de levenspraktijk blijk geven het verbond wél te kennen en er in te wandelen. Zij wandelen als kinderen des verbonds. Dit laatste heeft de medewerker van het Handelsblad aangezien voor „gereformeerd”.

Dit eert ons gereformeerden. En dit eert niet minder de broederschap in Spanje. Wat hun christelijke levenswandel aangaat.

En wat het „bekende verschijnsel in de Latijnse landen” betreft, dat de zuidelijke katholieke eerder vervalt tot een absoluut nihilisme dan overgaat tot een ander kerkgenootschap, dat zal wel zo zijn. En dit vindt z'n oorzaak meest hierin, dat die zuidelijke katholieke toen hij het geloof van zijn ouders zogeheten nog aanhield, eigenlijk wat zijn persoonlijke overtuiging betreft, al lang een nihilist was. Hij heette Rooms en had de band aan de clerus (d.i. de kerk) minimaal nog aangehouden tot op het moment dat hij die dunne band die hem nog bond, doorsneed.

De vraag is niet of in Spanje veel of weinig mensen zullen overgaan naar 'n ander „kerkgenootschap”, maar of zij zullen overgaan tot het geloof in het evangelie van de Schriften en tot het geloof in de enige Naam. Die onder den hemel gegeven is tot behoudenis. Omdat dit alléén de levensvraag is voor de Spaanse mensen en voor alle mensen, zal het zogenaamde oecumenisme niet veel uithalen in Spanje. Er is geloof en bekering nodig van dode werken tot de levende God. Geen „overgang” van de ene in de andere kamer.

In de Rechte Straat

Dit laatste brengt mij op het thema dat in „De Rechte Straat”, de periodiek van ds. H. J. Hegger, ex-priester van de Rooms Katholieke Kerk, zonder onderbreking wordt gesteld¹⁾. Ons werden twee nummers van deze periodiek toegezonden ter bespreking óf aankondiging in ons blad. Het éne nummer dat als een afzonderlijke brochure verscheen, en dat ook afzonderlijk verkrijgbaar is gesteld tegen lage prijs draagt tot titel: „Kort, maar krachtig”. Als ondertitel heeft dit geschrift: Een getuigend gesprek over de kerngeschillen tussen Rome en Reformatie. Na een korte inleiding worden in deze brochure 13 vragen gesteld en besproken. Het zijn de vragen: 1 Hoe wordt U gered? 2 Geloof op gezag van de Bijbel of op gezag van de pausen? 3 De biecht. 4 De Mariaverering. 5 De Mis. 6 Ook U kunt priester worden. 7 Het Vagevuur. Het juiste aantal van de bijbelboeken. 9 Het Celibaat. 10 De eenheid. 11 Wie is de plaatsvervanger van Christus op aarde? 12 Apostolisch. 13 De verschijningen in Lourdes.

De schrijver bespreekt deze vragen en beantwoordt ze meestal met een beroep op plaatsen uit de heilige Schrift. Hegger zelf schrijft bij deze brochure²⁾:

Voortdurend wordt in sommige bladen gewezen op de nieuwe geluiden die thans in de r.k. worden vernomen. Deze nieuwe geluiden zijn verheugend en wij verblijden ons daarover. Maar nieuwe geluiden betekenen nog

geen nieuwe **belijdenis**. Rome heeft nog geen enkel dogma herroepen waartegen het protest van de reformatie zich gekeerd heeft, en is dat ook beslist niet van plan, zoals herhaaldelijk door de pausen, Johannes XXIII en Paulus VI, en onlangs nog door kardinaal Alfrink, uitdrukkelijk werd gezegd.

Door allerlei oecumenische manifestaties — zo gaat hij verder — en door de voortdurende herhaling, dat er allerlei vernieuwingen in de r.k. zich aan het voltrekken zijn, zou menigeen de indruk kunnen krijgen dat er werkelijk verandering in de leer en de kerkregering komt. Daarvan is naar Hegger's mening geen sprake.

De brochure „Kort, maar krachtig” lijkt ons een duidelijke, bondige weerlegging van roomse dwaalleringen. Op het niveau van de gewone man. Niet op het niveau van theologen. Hegger heeft met mensen te doen in zijn schrijven, met mensen, die de weg der verlossing in het evangelie geopenbaard niet kennen. En ook niet zullen leren kennen tenzij zij uit de roomse dwaalleer uitkomen en zich wenden tot het Woord.

Het tweede nummer dat ons werd toegezonden is het maart-nummer van „In de Rechte Straat”. Dit is voor het overgrote deel gewijd aan een bespreking van de overgang van prinses Irene naar de r.k. kerk. Dit nummer laat iets zien van de reusachtige propaganda welke de r.k. kerk in Spanje met deze overgang heeft gemaakt, en doet vermoeden wat er nog volgen zal nadat zij en haar verloofde bij de paus op audiëntie zijn geweest en wanneer zij gehuwd zijn.

't Nummer bevat o.a. een afdruk van een foto uit een Spaans geïllustreerd blad van de prinses, toen zij de mantel van het Maria-beeld in Zaragossa kuste. Daarnaast geeft dit nummer een gedocumenteerde beschrijving van vervolging van protestanten in Spanje. Zo wordt opgenomen een ontroerende brief van een Spaanse priester, die zich weldra bij de ex-priesters op de Wartburg in Velp wil komen voegen. Al verder vindt men in dit nummer van „In de Rechte Straat” de afdruk van een aflaatbrief en een vrijbrief voor dieven met als inhoud, dat een dief in een bepaald geval 90% van het gestolene voor zichzelf mag houden indien hij namelijk 10% van hetgeen hij gestolen heeft aan de r.k. kerk geeft. Met de vermelding erbij van de goedkeuring van Paulus VI en Johannes XXIII en voorzien van de handtekening en het zegel van de kardinaal van Toledo, Pla y Deniel. Dit is het roomse Spanje in de praktijk. Wij Nederlandse protestanten kunnen dit soort rooms bijgeloof en inmoreel gedoe ons niet voorstellen. En omdat we het niet kunnen voorstellen en we het niet kennen, zijn we geneigd dit soort dingen te verwijzen naar het gebied van overdreven verhalen en naar de duim van extreme anti-papisten zoals ds. Hegger er een heet. Toch liegt dit materiaal er niet om. De afdrukken spreken duidelijke taal. Evenals de foto's van prinses Irene.

In Nederland wordt het trouwens ook bruin gebakken

Ditzelfde nummer van „In de Rechte Straat” bevat afdrukken en dokumentaties van dingen die in Nederland gedrukt worden. Het Genootschap Sint Joseph gevestigd te Alkmaar, waar eens de victorie tegen de Spaanse troepen begon, handelt in verzekeringspolis niet tegen schade aan derden of brand of diefstal, maar tegen **de straffen van het vagevuur**. Hier volgt de aanhef van een circulaire die dit edelaardig Genootschap in ons goede vaderland verspreidt. Het Genootschap bestaat al lang. Lees het.

„Het Genootschap „St. Joseph” is opgericht in 1918 en gevestigd te Alkmaar (10 april 1031 — No. 518). Koninklijk goedgekeurd 6 juli 1918 (No. 33) en 24 februari 1947 (No. 28). Th. Laan, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Hem (gem. Veenhuizen), Voorzitter.
J. F. Nijman, arts, Alkmaar, secr.
H. Nolet, oud-burgemeester van Warmenhuizen, Heiloo, lid.
BISSCHOPPELIJK COMMISSARIS: J. Th. M. Kraakman, Kanunnik, Deken en Pastoor, Alkmaar.

PROCURATOR: J. J. M. van Schalkwijk, Heiloo.
ADMINISTRATIE: St. Laurensstraat 5, Alkmaar.

DOEL: DE KATHOLIEKEN TE WAARBORGEN, DAT NA HUN OVERLIJDEN KERKELIJKE INTENTIES GESCHIEDEN. En zo voorts.

U vraagt natuurlijk wat zijn kerkelijke intenties. Volgens ds Hegger wordt daarmee een mis voor de overledene bedoeld. De priester moet bij de mis de bedoeling hebben (intentie) dat de speciale vrucht van zijn mislofen ten goede komt aan de bepaalde overledene. Men kan zich door bij zijn leven een bepaald bedrag te storten via het genootschap St. Joseph, verzekeren dat de mis met deze bedoeling voor u persoonlijk wordt bediend. Men betaalt dus een bedrag (in de circulaire staat dat het minstens f 200,- moet bedragen) — te betalen in termijnen desgewenst — bij z'n leven aan de priester, die dan in ruil daarvoor verplicht is om een mis op te dragen. De tarieven voor deze misstipendia (bedragen) worden door de bisschoppen vastgesteld. Ze verschillen naar gelang het een gelezen of gezongen mis is, of een mis met één of met drie priesters, alsook of ze vroeg of laat in de dag opgedragen moet worden. De rijken kunnen zich dus van betere verzorging van hun zieleheil verzekeren dan de armen.

Het genootschap komt nu op voor de belangen van de verzekerde. Mocht de priester bijvoorbeeld nalatig zijn — dat is mogelijk. Hij is een mens. Hij kan vergeten om voor u een mis op te dragen na uw sterven. Hij kan traag zijn of zelfs lui, dan waakt het genootschap waarbij u verzekerd bent voor de belangen van uw ziel in het vagevuur. De procurator van het genootschap, de heer Van S. verklaarde aan iemand letterlijk dat hij vaak voor de belangen van de verzekerden moet opkomen. Wanneer hij een klacht krijgt, omdat een pastoor nooit eens een H. Mis leest voor een dierbare overledene, dan gaat hij er achter aan. Dan zegt de pastoor: „Ik heb nooit geld gehad!” Waarop de procurator Van S. dan een kwitantie toont van een som geld, die uitbetaald is. Nou, dan de pastoor weer: „Dan heb ik dit niet geboekt”. Op deze manier wordt door het genootschap de wacht betrokken opdat de verzekerde na zijn sterven werkelijk waar voor z'n geld krijgt.

Dit is Rome. Mijn roomse kapper in Amsterdam zei eens: iemand die niet rooms geboren en getogen is, kan het nooit worden! Hij heeft wel gelijk. Wij staan van dit soort vreemde bijgelovigheden wel erg ver af.

Fraai is ook wat volgens bladzijde 44 van het maart-nummer van „In de Rechte Straat”

op de achterkant van het „inschrijvingsformulier” voor deze verzekering wordt gevraagd en „naar waarheid moet worden ingevuld”. Dit:

- Wie van de voorgestelde personen:
- is niet volkomen gezond?
 - heeft een lichaamsgebrek?
 - is afgekeurd mil. dienst?
 - is in een ziekenhuis verpleegd?
 - is geopereerd?

Hegger tekent hierbij aan: We begrijpen best dat een lucratieve levensverzekering niet iemand kan aannemen, die vermoedelijk binnen enkele weken of maanden sterven zal. Maar dat het genootschap St. Joseph ook al dergelijke vragen laat beantwoorden met het oog op eventuele uitsluiting van de verzekering tegen de straffen van het vagevuur, is toch wel grijs. Vooral daar die verzekering slechts in werking treedt door het opdragen van de mis, die volgens de r.k. leer een opnieuw tegenwoordig stellen is van het kruisoffer van Christus. Dit gaat toch wel heel en al in tegen het evangelie zelve. Hoe kan een kerk die zich christelijk noemt, zulke praktijken toelaten en ze nog officieel dekken met een bisschoppelijke goedkeuring?

Laten we nog vermelden dat de circulaire vermeldt dat 400.000 katholieken lid werden. Meer dan twe miljoen werd door het genootschap sinds de oprichting reeds uitbetaald. Is dit niet verbazingwekkend. Het is niet anders dan de befaamde aflaat-handel van Tetzl in Luthers dagen. In de grond hetzelfde. Men kan zich voor geld verzekeren dat het kruisoffer van Christus opnieuw tegenwoordig wordt gesteld, present wordt gemaakt, voor u, door de „kerk”. Als het geld in het kistje klinkt, 't zieltje in de hemel springt: Ik geloof dat er toch een heleboel Rooms katholieke geestelijken zijn die zich voor deze praktijken diep zullen schamen. Zo niet dan moet men aannemen dat zij óók in onze tijd, de bijbel wel bar slecht lezen.

Toch is het nuttig om dit gezicht van Rome niet te vergeten. Rome is een complex van dwalingen en slechte dingen, waardoor de zielen ten verderve worden gevoerd.

J. Meester

¹⁾ Redactie: Ds. M. V. J. de Craene, ds. J. Gravendeel, ds. H. Rijkse, Eindredacteur: ds. H. J. Hegger, Boulevard 11, Velp (Gld.). Administratie: „De Wartburg”, Boulevard 11, Velp, tel. 08302-4939. Abonnementsprijs: voor Nederland f 5,00 per jaar, Giro 90 10 00. De Stichting „In de Rechte Straat” stelt voor elke r. k. een gratis abonnement van 1 jaar ter beschikking.

²⁾ Prijs van deze brochure 35 cent bij 1-3 ex., 30 cent bij 4-6 ex., 25 cent bij 7-10 ex., 20 cent bij 11 en meer ex.

Een kleine vrouw ging naar China

Ergens in Engeland woont een vrouw van omstreeks zestig jaar. Ze is een kleine vrouw, nauwelijks een meter vijftig lang, met een bleek gezichtje, gesloten mond, en donkere, vriendelijke ogen. Een ernstige maar lieve vrouw, met enigszins chinese trekken. Ze zou Mara kunnen heten, want ze heeft veel leed gezien, maar haar naam is Gladys Aylward; en als u deze Engelse naam moeilijk leesbaar vindt zegt u in gedachten maar Kleddis Eelwerd.

Het verhaal van Gladys, de kleine vrouw, is door een journalist te boek gesteld, die haar heeft uitgehoord over de twintig jaren, die ze in China doorbracht.¹⁾ Dit boek is in een slechte Nederlandse vertaling uitgekomen²⁾. Ondanks deze gebrekkige vertaling is het een boek van hoge waarde. Deze waarde zit niet in het litteraire, niet in het journalistieke, en ze hebben elkaar niet gekregen in de zin van de romantische roman. Maar het boek is wel een document van Gods Geest, die door middel van een kleine vrouw wonderen heeft gewerkt in onze jaren. Wilt u er iets van weten, lees dan verder; wilt

u er alles van weten, houd dan op en koop het boek zelf.

Gladys, de kleine vrouw, dochter van een Londense postbode, was een dienstmeisje van 26 toen ze besloot het Evangelie in China te brengen. Een opwekkingssamenkomst (zo'n typisch Engels religieus oppikertje) maakte haar wens levendig om „God te dienen”. Door een zendingsschool werd haar kompasnaald naar China gericht. De opdoemende moeilijkheden maakten haar energie los. De afwijzing op een zendingsschool — theologie onvoldoende! — verdubbelden haar motorische krachten. Op typisch methodistische wijze zorgde ze voor haar eigen opleiding: straatprediking op een zeepkistje, evangelisatie-arbeid in havenbuurten, hard werken als tweede dienstbode, sparen en bijbellezen.

Naief? Ja, de studie der Chinese taal bijvoorbeeld ontbrak geheel; was trouwens vrijwel onmogelijk boven de dertig jaar te leren, volgens de deskundige directeur van de zendingsschool. Maar ze leerde later in de praktijk wel de moeilijkste bergdialekten van China vloeiend spreken! — En haar theologische vorming ontbrak ook

geheel. Gelukkig maar: nu bleek ze later machtig in de Schriften te zijn, en dat is meer waard voor het koninkrijk Gods. — Zelfs de geldmiddelen voor de overtocht ontbraken, laat staan de fondsen voor het oprichten en instandhouden van een zendingspost. Maar ook deze kleinigheden kwam Gladys met geduld te boven: ze werkte en spaarde tot ze het nodige bedrag van £ 47.10.— bij elkaar had. Dat was genoeg voor een landreis over Siberië naar China; de geriefelijke bootreis kostte in die dagen 90 Engelse ponden. — De politieke berichten waren ook al niet gunstig: een russisch-chinese oorlog om de Mandsjoerije-spoorweg, dat is uitgerekend het treintje, dat ze hebben moest! Maar haar geloof overwon dit soort zorgjes. — Dan had ze geen enkel adres in China, van waaruit ze kon beginnen met haar werk; maar op het juiste ogenblik sloot haar hemelse opdrachtgever het contact tussen haar en een oude Engelse dame in de binnenlanden van China!

Toen ze vertrok, 15 oktober 1930, liet ze moedig haar ouders en zusje in Engeland achter: even een traantje, dan de lach van het geloof. Bagage: een oude bontjas, wat kleren, wat levensmiddelen voor onderweg, kookgerei, bijbeltje, vulpen en pas. Reissom: 2 pond sterling in haar corset genaaid, en 9 pence op zak; excuus voor deze indiscretie, maar nauwkeurigheid is een typisch Engelse deugd. Bedenkt u even dat dit ondernemende meisje door ons land is getrokken op doorreis naar Duitsland, Polen, Rusland, Siberië, Japan, China? De kruijer op het station Den Haag heeft haar losse geld — de negen pence — als fooi aanvaard. Zo reisde ze met niet meer dan een paar tientjes op zak naar de andere kant der aarde, om daar Chinese analfabeten voor de dienst Gods te winnen. Inderdaad: grenzeloos naief, bij de kinderen af. En voor zulk volk is het koninkrijk der hemelen!

Haar reisjournaal vermeldt — naar goede Engelse stijl — de regelmaat van thee, beschuitjes, en een wandelingetje door het gangpad van de trein; voorts (let u op de scherpe waarneming?) de ontstellende apathie op russische gezichten aan de stations.

Zo ging dat door tot de Mandsjoerijse grens. Daar hield de trein stil — ze was vlak bij het oorlogsfront gekomen weet u — en ze ging verder maar lopen. In de Sibेरische koude nacht, tussen fnisterende sneeuw en wolven, met op de achtergrond de donder van het russisch-chinese front, begreep ze dat haar weg toch niet rechtstreeks naar Tientsin zou leiden. Maar haar ontembare drift naar het oosten bracht haar in een boog — per trein nog wel — om Mandsjoerije heen tot Wladivostok. Daar scheen haar reis een droevig eind te vinden, toen een ellendige russische ronselaar haar paspoort verduisterde, in een poging om haar aan te randen. Maar de naam Gods deed wonderen, en de Heere beschikte een engel (in de gedaante van een treurig russisch meisje) die haar 's nachts aan boord van een Japanse vrachtboot bracht. Zo kwam ze veilig — en gratis — in Japan, waar kinderen Gods zorgden voor haar overtocht naar Tientsin. China, het reisdoel, scheen bereikt!

Toen ze op de Europese zendingspost te Tientsin vernam, dat de oude mevrouw Lawson — haar contactadres — in Tsjechow moest wonen, dat is in het noordelijke en woeste bergland van de provincie Shansi, nam ze — haar saldo van zes shilling op zak — de trein naar Peking, en de muilezel naar Tsjechow, waar ze al een maand later aankwam. Toen was het nog maar een paar dagen tot Yangcheng, waar mevrouw Lawson intussen was gaan „evangeliseren”.

Over bandieten en wolven, honger en dorst, ontberingen en aanpassingsvermogen hoeft u geen vragen te stellen. Dezelfde Geest, die Paulus op zijn zendingsreizen bezielde, had zich van Gladys meester gemaakt: haar weg werd geëffend, deuren werden geopend, en Gladys haastte zich binnen te gaan, „in te gaan tot haar dienst”.

A propos. Mocht u soms een dochter van tegen de dertig hebben, die zich tot de evangelisatie in centraal Afrika of in rood China voelt aangetroffen — hoe zou u daar tegenover staan?

Geeft u nog maar geen antwoord. Wacht eerst af, hoe de kleine vrouw in Yangcheng het evangelie heeft gebracht.

D. W. L. M.

1) Alan Burgess „Een kleine Vrouw”, het verhaal van Gladys Aylward, uitg. de Bussy, A'dam 1957.
2) Bijvoorbeeld: deputatie voor bezoek, 78, 80 — knikjes voor kniebuigingen, 75 — een moeder, wiens benen, 82 — geslagen voor verslagen, 101 — überhaupt 104, 106, 120 — verhoord voor gehoord 107 — intellectueel bekvechten voor discussiëren 109 — tinnettes voor blikjes 22, 123 — raceden 87 — raceten 88 — bijl voor hakmes 91 — gladakkers 128.

Bezoek aan een goudmijn

„Toen de Transvalers in december 1880, te Paardekraal zich aangordden tot een bloediger kamp met Engeland voor rechten en onafhankelijkheid, dan zij nog gestreden hadden, waren zij zo arm aan geld tot aankoop der nodigste kriegsbehoeften, dat, spottend gemeend werd, dat zij reeds daarom de strijd slechts een ogenblik zouden kunnen voeren. Arm aan geld” „En toch: Onder hun voeten lag zoveel goud, dat geheel deze streek al spoedig alle bekende goudvelden in rijkdom verre zou overtreffen”.

Aldus F. Lion Cachet in zijn „Worstelstrijd der Transvalers” (1898).

Wie per vliegtuig in dit land arriveert, ziet al van ver de „minedumps”, de gele bergen mijnafval bij Johannesburg en tot in wijde omtrek. De eerste scherp afgetekende bakens die duiden op het naderbij komen van de goudstad.

Enmaal in Zuid-Afrika vertoevend is het niet gemakkelijk een goudmijn te bezoeken. Het kan wel 6 maanden duren eer men aan de beurt komt. Doch 16 januari was de dag bepaald voor ons bezoek.

's Morgens half acht verzamelen aan het station van Johannesburg. Een vriendelijke juffrouw begroette de aankomenden en controleerde de namen aan de hand van een lijst. De deelnemers, een 30tal, namen plaats in een prachtige bus van de Zuid-Afrikaanse Spoorwegen. Een gevarieerd gezelschap, dames zowel als heren, jongelieden en bejaarden. Plots hoorden we iemand zuiver nederlands spreken. Het bleek een employé te zijn van de K.L.M. die zijn verlof tussen twee vluchten benutte voor dit uitstapje. Onze reisleidster deelde mede dat wij zouden gaan naar een mijn 25 mijl van Johannesburg in de omgeving van Krugersdorp.

De rit ging eerst door de stad Johannesburg. De metropool met zijn moderne gebouwen en trotse wolkenkrabbers, centrum van handel, industrie en bankwezen. De stad die zijn bestaan dankt aan het goud dat in 1884 werd ontdekt. September 1886 werd Johannesburg gesticht. De stad groeide snel. Van allerlei naties kwamen de gelukzoekers hierheen. Een mengelmoe van lieden, blank en niet-blank, gedreven door eenzelfde hartstocht, geldverdiener. Onder hen ook tal van zonen Abrahams, zodat men later wel spottend sprak van Jodenburg. De minst Transvaalse stad in Transvaal, in vroeger jaren bijna uitsluitend engels sprekend. Hier had in 1895 de Engelse verrader Jameson zijn handlangers. Johannesburg toonde die morgen de sporen van de vernietigende hagelstorm die 's nachts overgetrokken was. Hoppen hagel, een groen bladertapijt onder de bomen en ontelbaar gebroken ruiten.

Overal zag men de gedupeerde bewoners bezig voorzoningen te treffen. Bij het verlaten van de stad duiken links en rechts de gele bergen mijnafval op. Na een half uurtje rijden zijn we op onze bestemming. De bus draait een poort door en we zijn op het terrein van de „West Rand Consolidated Mines”. Hier vangt de excursie aan en ons gezelschap wordt overgedragen aan de leiding van een manager belast met de opleiding van nieuwe werkkrachten, naturellen die op contract zijn aangenomen om in de mijn te werken.

„Kom”, zei onze gastheer glimlachend, „wij gaan eerst naar onze „Kindergarten” (kleuterschool). Een lokaal vlakbij, vol met „recruten”, gezeten op lange banken, naar schatting een 40 tot 50. Een Bantu-instructeur voor de klas. De gids verduidelijkt dat de nieuw aangeworven naturellen geen flauw begrip hebben van gereedschap of materiaal en eerst de namen en het gebruik ervan moeten leren. In deze aanvangsklas allereerst de namen van de diverse gereedschappen, onderdelen (pijpen, fittings, kranen, boren etc.) Op een wenk van onze geleider begon de onderwijzer. Hij nam een tang, noemde de naam in het „fanagalo”, een gemeenschappelijke taal die de meeste Bantus verstaan, en in koor dreunde de hele klas hem na, ettelijke malen. Daarna een ander object, weer op dezelfde wijze. Met veel geduld en inspanning wordt aan deze Bantu-jongelingen, die beter thuis zijn in de „rimboe” dan in een moderne, vertechniseerde maatschappij, de eerste begrippen bijgebracht van de dingen waar ze straks mee moeten kunnen omgaan.

Een nieuwe wereld gaat voor deze natuurkinderen open. Van de „Kindergarten” naar de volgende „stasie”, een soort openluchtschool. Rijen Bantu's, aspirantmijnwerkers, mijnkleding aan en helm op, geduldig wachtend. Ze leren de pneumatische boor hantieren. Om beurten treden er twee naar voren die ieder een boor in werking stellen. Zwaar dreunend, oorverdovend graven de boren zich in de rotswand in. Een belangrijk onderdeel van de mijnarbeid. Maar voorheen gezondheidslopend. Het steenstof geproduceerd door het boren raakte in de longen en veroorzaakte de gevreesde mijnziekten: phthisis en silicose. Nu wordt gelijktijdig met het boren door een slang water aangevoerd dat het stof bindt en het gevaar tot een minimum terugbrengt. Mijntering komt nu weinig meer voor. Elders op het terrein werd met lorries gewerkt voor het transport van het erts. Elk onderdeel van de toekomstige arbeid wordt terdege besproken en ingeoeft.

Mijnwerk brengt vele gevaren mee. De mijnwerker moet leren voorzichtig te zijn, ook ten opzichte van zichzelf. Want dat is de Bantu aanvankelijk niet, onbekend als hij is met de gevaren die hem bedreigen. In een klein gebouwtje, als bioscoopzaaltje ingericht, wordt een filmpje gedraaid: Pas op! Il silondo! Wij zien een mijnwerker de dansende boor hanteren. Hij krijgt een wond aan zijn been, en verwaarloost die. Bij het verlaten van de mijn gaat hij strompelend naast zijn fiets naar huis. Een tweede mijnwerker krijgt ook een wond. Maar hij stopt onmiddellijk en wordt geholpen door een paar E.H.B.O. mannen. Boven de grond transporteren ze hem naar het hospitaal. Dokter en verpleegster geven hem een zorgvuldige behandeling en aan het eind zien we hem gezond en breedglimlachend naar huis gaan. Pas op voor verwaarlozing! Il silondo!

De bus bracht ons vervolgens naar een totaal ander gedeelte van het mijngebied: de verblijfplaatsen van de zwarte mijnwerkers, „compounds” genoemd. Zonder zwarte arbeiders is de mijnindustrie ondenkbaar. In 1904 heeft men het geprobeerd met Chinezen, onder hevig protest van de Afrikaners. Succesievelijk verdwenen de zonen van het hemel-

se rijk en in 1910 gingen de laatste „huistoe”.

De mijnwerkers werken op contract. Er worden ook Bantu's aangeworven buiten de Republiek, o.a. in Nyassaland, Bechuanaland, Mozambique, Swaziland. Zij tekenen een contract voor 12 of 15 maanden. Na afloop keren zij naar hun land terug.

Bij de ingang van het terrein stelden zich een 6-tal zwarte politiemannen op. In stramme houding en correct saluerend begroetten zij het gezelschap. Men kon het niet laten van dat rijtje saluerende konstabels een foto te knippen. Een welgemeend „Thank you very much” was het antwoord. We traden de grote recreatiezaal binnen, die tevens voor kerkdiensten wordt gebruikt. Folkloristische versieringen aan de wanden geven voor de Bechuanaboy of voor de Nyassaboy een vertrouwd aanzien. De woonverblijven van de buitenlandse boys zijn zo ingericht dat elke stam zijn eigen verblijf heeft. Zaaltes voor hoogstens 20 man, keurig opgemaakte bedden, zelf vervaardigd handwerk aan de wanden. Een had zijn fiets, omwonden met een soort touw aan een haak gehangen hoog in de lucht. In het midden van het woonverblijf stond een naaimachine. Een halve broekspijp toonde waar de boy in zijn vrije tijd mee bezig was. Een „sideline” verklaarde de gids. (bijbaantje).

Vandaar naar de verblijven van de permanente boys, de mijnwerkers afkomstig uit de Republiek. De gehuwden, die met vrouw en kinderen in een huis van de mijn wonen. Een lief huisje, huiskamer in het midden, modern gemeubeld, twee slaapkamers en een keuken. De buiten spelende kinderen, heerlijke kroeskopjes, zwart-fluwelige ogen, raakten enthousiast toen een camera op hen werd gericht. Op de verdere route kwam even een delicaat onderwerp ter sprake: de lonen van de mijnwerkkrachten. Die lopen van £5 tot £20 per maand, plus de huisvesting, mijnkleding, voeding en medische verzorging. Geld wat dus zo overgespaard kan worden.

Even werd de excursie onderbroken. De gids bracht ons in de theekamer van een soort clubhuis. Portretten van de Engelse koninklijke familie hingen aan de wand, beelden van het verleden. Dankbaar genoten de gasten de thee, pasteitjes en sandwiches. Zo werden allen gesterkt voor het belangrijkste onderdeel van de excursie, de afdaling in de mijn. Allen begaven wij ons naar een gebouwtje bij de schacht. Met gele waterdichte jassen aan en mijnhelmen op kwamen we weer naar buiten en ontvingen ieder een brandende, elektrische mijnlamp. Zo werd men toegerust voor de afdaling in de diepte der aarde. Verdeeld over verschillende liftkooien gingen we met matige snelheid naar beneden, in zwiigende afwachting. We daalden tot op 800 voet d.i. ongev. 260 m. en stapten uit in een gewelfde ruimte. In groepjes van 10 verdwenen we in de schaars verlichte gewelven, de mijnlamp in de hand. Dikke kabels hingen aan de wanden, vochtig was de grond, hier en daar modderig. De eerste gouddelvers in Oost-Transvaal konden vrij dicht aan de oppervlakte de goudklippertjes vinden. Hier bevinden de goudaders zich op grote diepte, bedekt soms door jongere rotsformaties. Men gaat tot 8000 voet op een plaats zelfs tot 12000 voet. Op 9000 voet is de temperatuur van de rotsen 109 graden Celsius.

De gids bracht ons via 'n luchtsluis bij een boormachine. De plekken waar geboord moet worden, worden door 'n blanke „miner” aangegeven met een rode stip. Op een wenk van de gids stelde de Bantu-arbeider het apparaat in werking. Plotseling een ver doordreunend donderend geraas. De dansende boor leek een woedend monster die zijn prooi zocht. De spanning op onze trommelvliezen duurde gelukkig maar kort. In de boorgaten worden later de buisjes explosieven geplaatst om de rotsen te vergruizen tot handelbare stukken. Als onwezenlijke spookgestalten in onze gele jassen dwaalden wij, flakkerlichtend met onze lampen verder door de bemoderde rotsgangen. De stilte werd af en toe onderbroken door een donderende boor in de verte. We belandden bij het transport van het gouderts. Een schraper aan een lange staalkabel schraapt de losgeslagen stenen naar een karretje dat straks via een smalspoortje bij de liftkooi belandt. De goudaders moeten ge-

volgd worden tot op grote diepte. We zouden nog dieper afdalen, nl. tot 4000 voet. Door een technische storing beneden kon dit niet doorgaan. Weinigen zullen dit betreurd hebben. Gezeten op lange banken langs de rotswand wachten we gelaten op de liftkooien die ons weer naar het daglicht zouden brengen. Daar kwamen ze en we konden tot onze opluchting weer naar de aardoppervlakte terugkeren. Ontdaan van onze mijnattributen kwamen we weer als gewone mensen uit het gebouwtje te voorschijn. Heerlijk die zon en die buitenlucht!

Het werken onder de grond is moeilijk en vol gevaren, ook voor de gezondheid. Daarom betrof het volgende deel van de excursie, de zorg voor het lichamelijk welzijn van de blanke en zwarte mijnwerkers. Het hospitaal en de onderzoekkamers kregen we te zien. Iedere mijnwerker wordt om de 6 maanden doorgelicht in de röntgenkamer. Er wordt een foto gemaakt van zijn longen om bij de eerste sporen van longinfectie te kunnen ingrijpen. De ziekenzalen, zeer schaars bezet, hadden een capaciteit van 328 bedden. Alle operaties, behalve die aan het oog, geschieden in dit hospitaal. De gids vertelde als bijzonderheid dat een bepaalde ziekte onder de Bantu-arbeiders niet voorkomt, nl. een maagzweer. Want verklaarde hij, zij „worry-en” niet, hebben geen zorgen of spanningen en gebruiken eenvoudig maar goed voedsel.

Van dat voedsel konden we kennis nemen in de bakkerij, de brouwerij en de enorme keuken. Het platte brood smaakte goed, als vers tarwebrood, evenals het een beetje groezelig uitziende kafferbier. De dikke Bantu koks bereiden het eten naar de smaak van hun kleurgenoten. Een rij boys met lege etensblikjes dromde al bij de deur.

Tot slot bracht de bus het gezelschap naar de smelterij. In de stamperij vermaalt men het erts tot fijn stof, het goud wordt eruit gewassen. Chemicaliën, o.a. Cyanide komen er aan te pas om ook maar de kleinste goudkorrel uit te zuiveren. In de smeltoven wordt het goud gesmolten in vuurvaste potten, die het model hebben van een grote bloempot. Het smeltpunt van goud is 1062 graden Celsius. De oven wordt verhit tot 1205 graden Celsius. Toen allen in wijde kring stonden geschaard werd het ovendeurtje geopend. Een gele zengende gloed stootte de hal in en deed ons met de ogen knipperen. Een blanke man met speciaal beschermde ogen haalde met een lange tang een pot met gesmolten goud uit de oven. Twee boys namen met een andere tang de „bloempot” met vloeibaar vonkspetterend goud over. Voorzichtig werd de inhoud in een gereedstaande vorm gegoten. Links en rechts spatten de geel-gloeiende druppels. Het vormpje was precies vol en werd ter zijde gezet om af te koelen. Straks worden ook de weggespatte en nu gestolde druppels zorgvuldig verzameld. Na afkoeling wordt 't broodje goud uit de vorm gehaald, schoon gewassen en gepolijst en van een registratienummer voorzien. Zo'n broodje weegt 54 engelse ponden, d.i. ruim 24 kg. Het bevat 91% goud en 6% zilver en heeft een waarde van £9.100 d.i. ongeveer 91.000 gulden. De dagproductie van deze mijn bedraagt 1½ broodje per dag. Voor het verkrijgen van dit broodje goud was nodig 4850 ton erts. Stel u voor een trein van 485 wagens elk met 10 ton erts!

Duizenden handen komen eraan te pas om dit eindproduct te verkrijgen. Straks gaat het zijn weg vervolgen door de wereld. Wat zal het brengen? Geluk of ongeluk, levensverrijking of levensbederf? Zal het komen in de dienst van de zonde of van de gerechtigheid?

Mede om het goud uit Transvaalse bodem voerde Engeland de oorlog van 1899-1902 en duizenden vielen ten offer aan zijn imperialistische begeerte. Nu na meer dan een halve eeuw is dit goud een der steunpilaren voor de snelgroeiende economie van een vrije Zuid-Afrikaanse Republiek. Het voorziet voor 70% in de behoefte der vrije wereld.

Bij 't naar huis gaan doemden de gele heren mijnafval weer op, omhoog gebracht diep uit de donkere aarde door het zweet van de „zwartman”. Het kostbare goud komt Zuid-Afrika en de wereld alleen ten goede door de onmisbare medewerking van de niet-blanke mijnarbeider.

Silverton.

F. Groenendijk.

PERSSCHOUW

In de N.R.C. van enkele weken geleden stond het volgende In Memoriam van de hand van Dr. J. Karsemeyer:

Ter herinnering aan Prof. Dr. J. Wille

In alle stilte is prof. dr. J. Wille te Driebergen gestorven; in alle stilte is hij begraven. Geheel overeenkomstig zijn levenshouding zijn hele leven lang. Onvermurwbaar is hij altijd geweest, wanneer het erom ging hem op een hoogtijdag in zijn leven op bescheiden wijze te huldigen of door bezoek althans hem te tonen de dank en erkentelijkheid die men jegens hem koesterde voor alles, wat men van hem genoten, van hem geleerd had. Slechts twee of drie van de allertiemsten werden bij hoge gratie tot hem toegelaten om namens velen dank te betuigen of een klein bewijs van waardering te overhandigen.

Groter werd de stilte om hem heen, toen hij voor de gezondheid van zijn vrouw naar Noordwijk moest verhuizen en onbeschrijfelijk smart moet het hem gedaan hebben, dat hij tegelijkertijd afstand moest doen van zijn bibliotheek, zijn alles, zijn gestage toeverlaat. Een bibliotheek van een omvang en een kwaliteit die velen het water in de mond deed krijgen.

Groter werden het leed en de eenzaamheid, toen hij zijn volwassen zoon en zijn vrouw verloor en vooral toen in zijn zwakke lichaam, dat hem steeds belemmerd had om nog meer te doen dan hij deed, nog meer te geven dan hij gaf, de scherpe geest begon af te takelen en intellectuele arbeid hem moeilijk begon te vallen en later onmogelijk werd. Men sprak slechts over hem, men zag hem niet meer. Weliswaar viel zijn afwezigheid nauwelijks op; op congressen en grote bijeenkomsten liet hij meestal verstek gaan; alleen het Bilderdijkmuseum heeft jarenlang vast kunnen rekenen op zijn aanwezigheid op jaarvergaderingen.

Het scheen dat Wille een man was die alle vreugde en gezelligheid in het leven vermeed, wie het in de tijd van zijn uiterst zware belasting als hoogleraar aan de Vrije Universiteit tot een tweede natuur geworden was zich zoveel mogelijk te sparen om de tijd uit te buiten voor het omvangrijke preparatiewerk voor zijn colleges.

Uitermate verzorgd en gedegen waren zijn colleges, die hij in mijn tijd gaf aan een klein gezelschap — er waren weinig studenten voor Nederlands en geschiedenis — maar in grote verscheidenheid van vakken. Was de literatuurgeschiedenis zijn hoofdvak en zijn voornaamste liefde, de colleges in de taalkunde: historische grammatica, gotisch, oudnoors, semantiek en later in de algemene taalwetenschap deden in kwaliteit in geen enkel opzicht onder voor die in literatuur en in de algemene literaire kritiek. Met grote opgewektheid verrichtte hij zijn werk, al was van zijn gezicht te lezen, dat een irriterend maaglijden hem ondermijnde en dat voortdurend gebrek aan nachtrust hem een vermoeid aanzien gaf.

Wille was een man, een geleerd man, een integer man, een man van grote beginselvastheid. Niet gemakkelijk was hij voor iedere omgeving waarin hij verkeerde: in de kerk, in de politiek, in de wetenschap, overal zag hij dingen die hem niet bevielen en geharnast en gedocumenteerd liet hij in zijn brieven zijn ongenoegen blijken. Ook zijn promovendi — ik was zijn eerste — maakte hij het soms zwaar. Na een onderhoud van uren — slechts enkele malen onderbroken voor het nuttigen van een bepaald deel van zijn dieet: droge rijst, worteltjes en wat lauwe thee — waarin de kritiek op het gepresteerde lang niet mals was, kon het gebeuren dat de post de volgende dag een verrassing bracht van enkele bladzijden aanvullende gegevens, die bij het gesprek niet of te weinig naar voren gekomen waren.

En bij dat alles verminderde bij mij de waardering en de vriendschap niet en ging ik graag een volgende maal een nieuw gesprek voeren, al was ik er zeker van dat nieuwe opdrachten en nieuwe naspeuringen, waarvan het resultaat reeds vooraf vrij dubieus was, mijn deel zouden worden.

Een vaak heel vriendelijke maar steeds harde meester was Wille. Maar hij maakte je jaloers: zijn enorme speurzinn, zijn angstvallig nauwkeurige wetenschappelijke akribie, zijn indringend kritisch vermogen, zijn onaantastbare beginselvastheid en zijn grote stilistische bekwaamheid werkten inspirerend en brachten tot de verzuchting dat een klein deel van zijn geest mocht dalen op de arme tobber.

Veel kon men van hem verdragen, omdat men zeker wist, dat hij van zichzelf niet minder vergde dan van anderen. Stapels manuscripten bleven ongepubliceerd liggen; het ontbreken van enkele gegevens, door hem onmisbaar geacht, deden hem van openbaarmaking afzien. Veel zou waard zijn het licht te zien; gelukkig heeft de activiteit van een aantal oud-leerlingen ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag een elftal opstellen verspreid over diverse moeilijk toegankelijke tijdschriften een plaats bezorgd in de mooie Zwolse reeks van taal- en letterkundige studies, die door dr. G. W. Huygens enkele we-

ken geleden zeer waardeerend besproken werden in deze krant. In ieder essay blijkt hier naast de overvloed aan detailkennis de grote lijn, scherp getrokken in een zware maar goed leesbare stijl. Met felle verbetering en vasthoudendheid heeft Wille zich in de jaren dertig samen met zijn collega prof. dr. R. H. Woltjer en zijn leerling drs. H. A. Höweler verzet tegen de vereenvoudiging van de spelling. Daarbij ging het hem niet zo zeer om de eigenlijke vereenvoudigingen in de spelling: geen dubbele e of o meer en geen schrijven van de stomme ch in sch, maar om het afschaffen van de buigingsuitgangen, het doorvoeren van de negende regel van Kolléwijn. Hij zag hierin een aantasten van een van de grootste schoonheden van de taal. In zijn rectorale oratie van 1934 heeft hij omstandig en gedocumenteerd als steeds zijn bezwaren tot uiting gebracht. De afloop van de strijd heeft hem diep teleurgesteld en nooit heeft hij zich in zijn schrijven aangesloten bij de nieuwe orde.

Even weinig succes heeft hij geboekt bij het strijden voor het herstel van de oude prinsenvlag. Ook hiervoor kon hij erg warm lopen.

Met Wille is een groot geleerde en een zeer bijzonder mens heengegaan. Eén ding is mij altijd opgevallen, dat men nooit — hoe ook van mening met hem verschillend — zijn integriteit of wetenschappelijkheid een ogenblik in twijfel trok.

Op het werk van professor Wille, en zijn betekenis voor de gereformeerde wetenschap, hopen wij nader terug te komen.

J. B.

De dominee verdiende geen dank

In de Strijdende Kerk schreef Tom Lodewijk het volgende artikel.

Via Waarheid en Eenheid komt het in deze rubriek terecht.

DANKSAGUNG

Vielen Dank für die herzliche Teilnahme in Wort und Schrift sowie die Kranz- und Blumenspenden beim Hinscheiden unseres lieben Sohnes

HORST HÄUSER
Metzger

Besonderen Dank dem Johanniter Krankenhaus für die Pflege, Herrn Ries und Schwester Emma für die tröstenden Worte, dem Gesangverein Männerchor für den erhebenden Grabgesang, dem Musikverein für die schönen Chöre. Allen Vorsitzenden sämtlicher Vereine für die liebevollenden, ehrenden und tröstenden Worte sowie allen denen die unserem Verstorbenen das letzte Geleit gaben.

Die trauernden Hinterbliebenen
Konrad Häuser 7 und Frau
nebst allen Angehörigen

Nieder Weisel im Januar 1964.

Für die trostlose Trauerrede hat Herr Pfarrer Weber aus Ostheim keinen Dank verdient.

Deze, wat de slotregel betreft, ongetwijfeld unieke advertentie, werd geplaatst in de Butzbacher Zeitung (Wetterauer Bote) het blad dat huis aan huis gelezen werd in het dorp Nieder Weisel in Oberhessen, een dorp met één lange straat, met het Raadhuis in het midden, benevens vier kroegen. En dan de enige (protestantse) kerk met het kerkhof en het onafscheidelijke Kriegerdenkmal.

Tegenover dit raadhuis stapte op Nieuwjaarsdag, des middags tegen kwart voor vieren, de 23-jarige Horst Häuser, vleeshouwer, uit een taxi. Hij had de nacht van Oud en Nieuw niet in zijn bed, maar in diverse publieke vermaken in de nabijgelegen stad Butzbach doorgebracht, en was niet al te vast ter been toen hij de Bundesstrasse 3, die in het dorp de Hoofdstraat heet, overstak om naar het ouderlijk huis te geraken. Hij zag dan ook helemaal niets van de Volkswagen die kwam aansnellen en de chauffeuse van de Volkswagen zag hem wel, maar te laat. De jongeman werd ernstig gewond in het plaatselijke ziekenhuisje opgenomen, de politieman van Nieder Weisel, die „seine Pappenheimer kennte“ nam nog even gauw de bloedproef, die zeer positief uitviel, hetgeen mede uitwees dat de bestuurder geen schuld trof, aangezien het slachtoffer stevig onder de invloed van sterke drank verkeerde. Na zes dagen bewusteloos te hebben gelegen, werd Herr Horst Häuser „in Gods rijk opgenomen“.

Immers, zo stelde een advertentie in hetzelfde blad: „Door een tragisch ongeval“ werd plotseling en voor ons allen onbegrijpelijk, de overledene „In Gottes Reich abberufen“. En de advertentie bevatte voorts het troostend gedicht:

„Kein Arzt, kein Heilung gab's für mich
bis Jesus sprach: ich heile Dich“.

Dat liep dus, alles in aanmerking genomen, nog goed af. Een tragisch ongeval, een onbegrepen, plotselinge slag, en dan de intrede in het Godsrijk. De argeloze lezer zou nauwelijks geloven dat de overledene dezelfde was, van wie

een berichtje onder het opschrift: „Betrunkener Fuszgänger angefahren“ een week tevoren had melding gemaakt.

De verdere bijzonderheden ontleen wij aan het Duitse (satirische) maandblad „Pardon“:

„De acht verenigingen van Nieder Weisel maakten zich op voor de Laatste Tocht. Het zou de plechtigste begrafenis worden die Nieder Weisel in jaren gezien had. Moeilijkheden had men alleen met het zoeken naar een dominee. De plaatselijke predikant lag krank. En natuurlijk viel er niet aan te denken, hoe vaak men ook de kerk blauw-blauw liet, het helemaal zonder een dominee te doen. Zo werd bij wijze van noodhulp Deken Emil Weber uit het naburige Ostheim aangezocht.

Toen nu ds Weber in de kerkhofkapel te spreken aanving, verwachtte ieder de traditioneel in mineur gehouden treurrede van ongeveer een half uur, die sinds jaar en dag in Nieder Weisel aan de teraardebestelling van deszelfs inwoners voorafgaat.

Maar toen moesten de treurenden ervaren, dat het ook nog anders kan. Niet alleen had de geleende zielszorger maar twintig minuten nodig, en liet hij het tot de liturgie van Nieder Weisel behorende „Wohlauf, wohlauf zum letzten Gang“ weg (wat bijzonder kwalijk genomen werd), hij choqueeerde de aanwezigen door de theorie te verkondigen, dat het bepaald niet Gods wil geweest was, een jonge man op te roepen tot Zijn rijk, maar dat grenzeloze lichtzinnigheid, mitsgaders misbruik van alcohol de eigenlijke oorzaken geweest waren. Niet de goede God was verantwoordelijk te stellen, maar de wil des overledenen om de eerste dag van het nieuwe jaar met bier, inplaats van met goede voornemens, te beginnen.

Zulk een treurrede had tevoren nog niemand in Nieder Weisel gehoord. Misschien had de strijdbare Godsmann uit Ostheim zich geërgerd aan de kwezelachtige advertentie, misschien dacht hij verbitterd aan de vijftien mensen die hij zondags in Ostheim in de kerk zag, terwijl er nu eindelijk eens driehonderd mensen, inclusief de gehele dorpsjeugd bijeen waren „- en hij ging met allen in het gericht.“

Dominee Weber zei, dat hij wel degelijk troostwoorden gesproken had, maar de mensen hebben er niet naar willen luisteren. Zij willen lof horen, en dat verstaan zij onder troost. Een lijkrede, zegt men in Oberhessen, is een leugenrede. En de dominee is hier de pot-met-de-palm ter versiering bij dopen, trouwen en begraven. En zo had dominee dan gesproken naar aanleiding van de 139e Psalm, de Psalm van „David die zoveel uit liefde tot God had gedaan en het toch telkens weer met zichzelf te kwaad had“ en wel over de woorden: „Zie of bij mij een schadelijke weg zij, en leid mij op de eeuwige weg.“

De christenen uit Nieder Weisel namen wraak. Zij plaatsten een pracht van een advertentie. En zij maakten ieder duidelijk dat Dominee Weber zich maar niet meer in Nieder Weisel vertonen moest, want dan zou men hem wel mores leren.

Op het graf van Horst Häuser, Metzger, lag nog een berg kransen en bloemen, toen de plaatselijke fanfare, ditmaal zonder hem, met papieren mutsen op, de Carnavalsmars door het dorp deed schallen...“

Zo kan het gaan in een „volkskerk“.

Alleen daár?

Of zou een trouwe dominee, één die recht op de man af het evangelie verkondigt, ook wel eens in de ware kerk „niet bedankt“ worden?

Neen men zet dat dan niet in een advertentie.

Maar b.v. wel achter 's mans rug.

Zou dat beter zijn?

C. V.

Over de achtergronden van kerkelijke moeilijkheden

Over dit thema schreef ds Doornbos het volgende artikel in de Kerkbode van de Geref. Kerken in Noord-Holland.

Wanneer er moeilijkheden zijn wordt er nog al eens gesproken van achtergronden. Wanneer er geen moeilijkheden zijn kan men evengoed van achtergronden spreken. In die achtergronden zitten de wortels. Zijn daar de wortels van het goede dan groeit er wat goeds op de akker, zijn daar de wortels van het kwade dan brengt de akker doornen en distelen voort. Hoe komt het dat het in de ene gemeente goed gaat en in de andere gemeente niet? Voor het antwoord op die vraag moet men de achtergronden kennen en de wortels in de achtergronden. Of een akker goede of kwade vruchten voortbrengt, dat kan ieder met een oogopslag zien, de oorzaak ervan te vinden eist nauwkeuriger onderzoek.

Als de akker niet deugt baat het niet dat men de distels er uittrekt en er goed zaad in zaait. De akker is geen voedingsbodem voor goed zaad, het goede zaad zal er niet gedijen, de distels zullen toch weer opschieten want de akker kan niets anders voortbrengen, en hij kan het ook niet laten distels voort te brengen. Wanneer we een onderzoek instellen naar het

verleden kunnen we menigmaal de achtergronden wel zien en ook wel zien of ze goed zijn of niet deugen. Met de achtergronden van het heden hebben we meer moeite.

Hoe komt het dat we met het zoeken naar de achtergronden van het heden zoveel meer moeite hebben dan met het zoeken van de achtergronden van het verleden?

Ook dat heeft een achtergrond en daar moeten we de oorzaak van zoeken. Als we zoeken naar de achtergronden van het verleden behoeft niemand zich te schamen wanneer de waarheid aan de dag komt. Wie zal daarom moeite doen om het onderzoek te bemoeilijken?

Wie zal zich haasten om een sluier over de zaak te werpen zodat de waarheid bedekt blijft? Niemand heeft er voordeel van of zal er schade door lijden, niemand zal erdoor in zijn eer worden geraakt. Wie gaat het nu nog aan dat prof. Elias Anne Borger te Leiden honderd vijftig jaar geleden vrijzinnig was en dat daaruit zijn naamloos geschrift groeide na de ramp van Leiden, waarin hij betoogde dat God zich met zulke kleinigheden als de ramp met het kruitschip niet bemoeide? De mensen gingen toen graag bij Borger ter kerk. De achtergrond zagen ze niet en wilden ze ook niet zien. Borger was een van hun goden en niemand wil van zijn goden kwaad horen. Nu, na honderd vijftig jaar, mag ieder het weten.

Groen van Prinsterer schreef zijn boek „De maatregelen tegen de Afscheidenen aan het staatsrecht getoetst“. Als er toen één was die de waarheid aangaande deze dingen in het licht kon stellen, dan was dat Groen van Prinsterer. Dat geeft men nu algemeen toe, ook zij die van de Afscheiding niets moeten hebben, en niemand neemt het nu nog voor die maatregelen op of zal willen verdedigen dat die maatregelen in overeenstemming waren met het staatsrecht. Ieder mag nu gerust weten hoe het toen met de zaken stond. Men stelt nu de archieven beschikbaar, ook de toen geheime archieven. Wie onderzoek wil instellen kan gerust zijn gang gaan want wat er ook aan het licht komt, niemand behoeft zich ervoor te schamen.

Maar toen Groen de zaken aan het licht bracht, was dat anders. Heeft Groen niet naar waarheid gesproken? Algemeen weet men nu dat Groen waarheid sprak en dat niet in duistere woorden maar in klare taal. Maar toen zijn boek verscheen en Groen het bij de koning op tafel legde, toen was dat anders.

De minister van staat, Van Pallandt van Keppel, rapporteerde aan de koning: „Diep leedwezen moet het vooral doen dat dit gehele stuk op een toon gestemd is die met de waarheidsliefde, bescheidenheid en christelijke zin van de heer Groen van Prinsterer zo groot contrast vormt en alleen verklaarbaar is door de treurige vooronderstelling dat de kundige man zich door vooroordeel en partijdigheid geheel heeft laten verblinden“. En verder: „Waarlijk — de pen die dit alles nederschreef werd noch door de waarheid noch door de christelijke liefde bestuurd“.

De minister van justitie, Van Maanen, noemde in zijn rapport aan de koning het geschrift van Groen onvoegzaam, ongepast, onbetamelijk, de redeneringen erin ongegrond, en „volkomen geschikt om door een valse en geheel onwaarachtige voorstelling van zaken het wanbegrip te bevorderen en te stijven alsof er te deze kwestie ware van geloofsbegrippen, vervolgingen om des geloofs wille en inbreuk op het grondwettige beginsel van godsdienstige vrijheid“.

De minister van staat Van Pallandt van Keppel en de minister van justitie Van Maanen hadden verstandelijke vermogens genoeg om 't betoog van Groen te kunnen volgen, en ook kennis van het staatsrecht genoeg om de juistheid te kunnen weten van wat Groen had geschreven en ze konden ook wel oordelen over wat gepast was en niet gepast. Hoe konden ze dan zo spreken? Voor het antwoord op die vraag moeten wij bij de achtergronden zijn. De achtergronden leren ons dat een mens nog wat meer is dan een bundel verstandelijke vermogens. Als het met de rest niet in orde is werken de verstandelijke vermogens ook niet goed. Een mens is geen samenstel van delen die onafhankelijk van elkaar kunnen werken. Van Pallandt van Keppel en Van Maanen hadden niet het geloof van Groen en het geloof raakt de gehele mens. Als het geloof niet goed werkt werken de verstandelijke vermogens ook niet goed. Aan Van Pallandt van Keppel en aan Van Maanen was het werk van Groen nutteloos besteed.

Even nutteloos is samenspreking met die broeders die op de synode van Sneek-Utrecht vooraan hebben gestaan. Er zijn er nog wel van die nog in leven zijn. Wat hun verstandelijke vermogens betreft heb ik geen zorgen, wat de rest betreft heb ik wel zorgen. En daarom ben ik tegen samenspreking, ze is onvruchtbaar en houdt de onrust in onze kerken gaande.

Art. 79 en 80 van de kerkenorde zijn duidelijk genoeg; een predikant mag niet om een andere reden worden afgezet dan om een zonde waarom ook ieder ander moet worden afgesneden. Wat afsnijden is, daarover is Zondag 31 duidelijk genoeg: van God zelf uit het rijk van Chris-

tus gesloten worden, en dat leert Jezus ons: hij zij u als de heiden en de tollenaar. Er zijn geen buitengewone verstandelijke vermogens voor nodig om dat te weten en om dat in te zien. Maar waarom doet men het dan zo raar? Omdat een mens nog wat meer is dan een bundel verstandelijke vermogens. We moeten ook rekening houden met het geloof. Indien het met het geloof goed was zou men zijn verstand gebruiken en zo raar niet doen.

„En dat wordt dan maar weer op de ruggen van de leden der gemeente uitgevochten”, zegt men. Dat is waar, het wordt op de ruggen van de leden der gemeente uitgevochten, maar maken de leden der gemeente het er ook niet naar? Niet alleen zij die onrust maken hebben achtergronden, zij die daaraan niet meedoen hebben hun achtergronden evenzeer. De Schrift laat ons meermalen van die achtergronden in de gemeente zien als oorzaken dat het niet goed gaat met zaken waar naar het schijnt de gemeente buiten staat.

David heeft de zonde van de telling des volks bedreven. Dat was Davids zonde. Gevolg: zeventig duizend doden door de pestilentie! „Wat hebben deze schapen gedaan?” vraagt David. Die vraag eert hem. Maar die schapen waren zo onschuldig niet. De Here was vertoornd op die schapen omdat ze zo weinig leefden naar het geloof. Dat was één van de redenen dat de Here David liet gaan. Schijnbaar staat Davids zonde los van het volk maar de Schrift laat ons zien dat er tussen het een en het ander nauw verband is.

Onlangs heb ik gewezen op de afgoderij met het kerkverband. Komt van die kant genezing of vermeerdering van onrust? Ook heb ik gewezen op de afgoderij met de wetenschap. Brengt de wetenschap onder ons de genezing? Bloeit de wetenschap onder ons? De wereld rondom ons lijdt aan wat iemand eigenaardig de welvaartsziekte noemde. Lijden wij daar niet aan? De wereld is zonder natuurlijke liefde, onmatig, wreed; barmhartigheid is in de wereld een vreemd element. Sijpelen die zonden van de wereld niet door in de gemeente Gods? Het is openbaar dat velen onder ons de eerste liefde hebben verlaten en goede maats met de wereld zijn. Al gaat het drupsgewijs, de een na de ander verlaat ons om naar de wereld te gaan.

De Here zegt: „Keert weder tot Mij en Ik zal tot u wederkeren”.

Het zou een goed ding zijn als alle kerken zich met de achtergronden der moeilijkheden bezig hielden.

En als ze voor het aangezicht des HEREN zich afvroegen: welke is bij ons de schadelijke weg? En dat we dat ook allemaal persoonlijk deden.

C. V.

INGEZONDEN

JAARVERGADERING EN CONFERENTIE

van het Verband van Evangelisatiecommissies van de Gereformeerde Kerken in Nederland D.V. te houden op woensdag 3 juni 1964, te beginnen voorm. 10 uur, te Zwolle in Hotel van Gijtenbeek t.o. het station.

PROGRAMMA

- 10.00 uur: Jaarvergadering
 1. Opening door de voorzitter ds. H. Vogel.
 2. Notulen van de 18e jaarverg. op 13 juni '63.
 3. Jaarverslag van de secretaris.
 4. Jaarverslag van de penningmeester.
 5. Verslag kascommissie.
 6. Verslag over het werk onder R.-Katholieken.
 7. Bestuursverkiezing. 1)
 8. Beantwoording van ingekomen vragen. 2)
 9. Rondvraag.
 12.30 uur: Sluiting morgenvergadering.
 Pauze met gelegenheid tot het gezamenlijk gebruiken van een goed verzorgde koffiemaaltijd. 3)
 2.00 uur: Middagvergadering.
 1. Heropening van de vergadering.
 2. Inleiding: „Ons werk en onze moeilijkheden - heden en Gods werk - Gods werk en Gods moeilijkheden”, door br. Chr. C. Vreugdenhil van Rotterdam-Delfshaven.
 3. Bespreking onderwerp.
 4. Sluiting plm. 4.30 uur.
- 1) Voor kandidaatstelling zie jaarverslag onder „van het bestuur”.
 2) De commissies kunnen vragen, die zij graag besproken en beantwoord zouden zien, van te voren inzenden bij de secretaris ds. F. van Dijk, Neede, Oudestraat 79.
 Dit om de vergadering zo goed mogelijk aan haar bestemming te doen beantwoorden en een goede tijdsindeling en behandeling van zaken voor te bereiden.
 3) In de pauze is er gelegenheid in Hotel van Gijtenbeek gezamenlijk een goed verzorgde koffietafel te gebruiken tegen de prijs van f 4.— exclusief. Wie hiervan gebruik wil

maken wordt vriendelijk verzocht dit van te voren even per briefkaart te melden aan de secretaris ds. F. van Dijk, Neede, Oudestraat 79.

De hotelhouder wil graag weten op hoeveel personen hij moet rekenen. Van te voren geen geld zenden, ieder rekent bij gebruik voor zich af.

Deelnameprijs wordt dit jaar niet in rekening gebracht. Wel zal een bijdrage tot bestrijding van de onkosten van de conferentie gewaardeerd worden.

De commissie van Zwolle zal de presentielijst ter tekening aanbieden.

We hopen op een goed geslaagde vergadering tesamen met u.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Enschede-Z. (vak. J. Kok): L. Douw te Stadskanaal; naar Rouveen: J. Geersing te Zuidwolde (Dr.).

Ds. J. van Bruggen

Zondag 10 mei j.l. nam de gemeente van Ruinerwold Koekange afscheid van Ds. J. van Bruggen, die zich eerstdaags hoopt te verbinden aan de kerk van Daarerveen. In de namiddagdienst hield ds. van Bruggen zijn afscheids-predikatie over Numeri 6 : 22-27. Ouderling H. Benning sprak Ds. van Bruggen toe. Namens de naburige kerk van Meppel voerden Ds. M. Brandes en ouderling J. van der Molen het woord. De burgemeester van Ruinerwold vertegenwoordigde het gemeentebestuur.

Classis Appingedam

De classis Appingedam hield zich in enkele opeenvolgende vergaderingen bezig met het feit, dat Ds. A. van der Ziel van Groningen-Zuid in de kerk van Wagenborgen was voorgegaan in de dienst des Woords en de sacramenten. De kerkeraad van Zuidbroek toonde zich hierover verontrust en maakt de zaak aanhangig. Brede discussies ontspannen zich hierover.

Aanvankelijk — op de vergadering van 17 februari — werd met 15 tegen 11 stemmen een afkeurende uitspraak ten aanzien van Wagenborgen aanvaard, maar op een recente vergadering, tijdens welke de afgevaardigden van Wagenborgen verklaarden niet met dit afkeurend oordeel te kunnen instemmen, sprak de classis uit, dat de zojuist vermelde uitspraak niet had mogen worden gedaan, aangezien de afgevaardigden elkaar toen niet hadden kunnen overtuigen. Voor het herroepen van de uitspraak waren 12 afgevaardigden. Tien waren tegen, vier onthielden zich.

Jaarvergadering en Conferentie van het Verband van Evangelisatie Commissies

De jaarvergadering van het Verband van Evangelisatie Commissies zal dit jaar D.V. te Zwolle worden gehouden en wel op 3 juni a.s. in Hotel van Gijtenbeek voorm. 10 uur.

Besproken zal worden het werk in het afgelopen jaar gedaan. Ter informatie werden aan de Kerkeraden en commissies de jaarverslagen — ook wat betreft de evangelisatie onder Roomsen — toegezonden.

Naast de verkiezing i.v.m. de periodieke aftreding, zijn er 2 vacatures in het bestuur nl. voor de ressorten Drenthe en Noord-Brabant-Limburg-Zeeland. De commissies in deze ressorten kunnen kandidaten stellen.

Voorts kunnen kerkeraden en commissies vragen die zij behandeld zouden willen zien, inzenden aan de secretaris, Oudestraat 79 te Neede.

In de middagvergadering zal een praktisch onderwerp worden ingeleid door br. Chr. C. Vreugdenhil van Rotterdam-Delfshaven over: „Ons werk en onze moeilijkheden — Onze moeilijkheden en Gods werk — Gods werk en Gods moeilijkheden”, om de bespreking van de moeilijkheden en mogelijkheden betreffende het evangelisatiewerk op gang te brengen.

De jaarverslagen spreken er van, dat de Here het werk van het Verband, in zijn gunst, goede voortgang deed hebben.

Van groot belang wordt het geacht voor het evangelisatiewerk, dat vele afgevaardigden van kerkeraden en commissies — en belangstellenden — ook studenten! — deze conferentie bezoeken. Het contact oefenen met elkaar langs deze weg is een uitnemend middel tot stimulering om de roeping tot het uitdragen van het evangelie aan hen die naast ons daarvan zijn vervreemd, te volbrengen.

De plaats van vergaderen is gekozen midden in het land om zo veel mogelijk een ieder in de gelegenheid te stellen deze conferentie mee te maken.

Beverwijk

De diensten van de Geref. Kerk te Beverwijk (praeses dhr. A. C. Kalis), Schans 12, worden, in

afwijking van de in het Handboek genoemde aanvangsuren, gehouden om 9 uur en 17 uur.

Velp (Gld.)

Kerkdiensten met ingang van 24 mei in het Herv. Wijkgebouw „De Poort” aan de Dr. v. d. Willigenlaan.

Aanvang dienst: 's morgens om kwart over acht; 's middags om kwart over vier.

Harlingen

De Kerk van Harlingen zal D.V. in de komende maanden juni, juli en augustus ten behoeve van de vakantiegangers weer kerkdiensten houden op Vlieland in Zaal Bruin.

De diensten vangen elke zondag aan om 9 uur v.m. en 3 uur n.m. Predikanten en ouderlingen, die het plan hebben in genoemde maanden één of meer zondagen op Vlieland te verblijven en eventueel bereid zijn in de diensten voor te gaan, worden verzocht zich in verbindingen te stellen met

M. v. d. Kolk, Grote Bredeplaats 17, Harlingen (tel. 05178-2186).

Beroepbaar

De classis Kampen heeft praeparatoir geëxamineerd en beroepbaar verklaard kand. J. Verhoeff, Koormarkt 10 te Kampen.

Gode dankbaar, berichten wij u de geboorte van onze zoon en broertje

HANS BAUKE

G. L. van der Veen
 A. A. van der Veen-Aalbers
 Nienke
 Dries

Paterswolde, 14 mei 1964
 Schoollaan 39

„TROUW BLIJVEN”

Toespraak van Ds. C. VONK over onze binding aan **Zondag 22** (wederopstanding des vleses). Verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 1,— op giro no. 534103 t.n.v. A. de Blois, Graaf Florisstraat 44 te Schiedam.

HERHAALDE EN DRINGENDE OPROEP!

Stichting Gereformeerde Kinderbescherming

Wegens uitbreiding der werkzaamheden wordt gevraagd

EEN MAATSCHAPPELIJK WERK(ST)ER.

Vereist: diploma van een Sociale Akademie of een urgentieopleiding volgend.
 Salaris: volgens rijksregeling.
 Sollicitaties met opgaaf van referenties te richten aan de Secretaris, p/a Beatrixlaan 37, Ede.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
 H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF
 Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak
 Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
 P. A. Hekstra, Rotterdam
 Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
 Ds. P. K. Keizer, Groningen
 Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
 Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
 Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
 D. W. L. Milo, Nunspeet
 Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
 Drs G. Puchinger, Den Haag
 Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
 Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
 Ds. B. Telder, Breda
 Ds. C. Vonk, Schiedam
 Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
 Van Lynden van Sandenburglaan 16,
 Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
 Zeist. Giro 233117.